

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA

mzo.gov.hr

PLAN ZA POTICANJE MOBILNOSTI ISTRAŽIVAČA 2024. – 2027.

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Strateška podloga za izradu Plana za poticanje mobilnosti istraživača.....	1
1.2. Mobilnost istraživača u Europskom istraživačkom prostoru.....	1
2. Mobilnost istraživača u Republici Hrvatskoj – analiza stanja	4
2.1. Zakonodavni okvir	4
2.2. Programi Hrvatske zaklade za znanost i okvirni programi Unije za istraživanje i inovacije.....	6
3. Cilj i mjere.....	9
4. Daljnji razvoj sustava podrške za mobilnost istraživača	10
4.1. Daljnji razvoj krovne organizacije mreže EURAXESS.....	10
4.2. Daljnji razvoj EURAXESS-ovih centara	11
4.3. Poticanje osnaživanja kapaciteta ustanova u sustavu visokog obrazovanja, znanstvene i umjetničke djelatnosti.....	11
5. Poticanje razvoja karijera istraživača	13
5.1. Osiguravanje stabilnosti i kontinuiteta nacionalnih poziva za kompetitivno financiranje mladih istraživača	13
5.2. Daljnje poticanje sudjelovanja hrvatskih korisnika u aktivnostima programa Obzor Europa	14
5.3. Provedba ERA aktivnosti usmjerenih na mobilnost istraživača	15
5.4. Poticanje sudjelovanja u nacionalnim i europskim programima mobilnosti za istraživače.....	15
6. Način praćenja provedbe.....	17
7. Prijelazne i završne odredbe	17

1. Uvod

1.1. Strateška podloga za izradu Plana za poticanje mobilnosti istraživača

Istekom Akcijskog plana za mobilnost istraživača 2017. - 2020. na temelju kojeg su predviđene mjere vezane uz uklanjanje prepreka mobilnosti istraživača te prepoznavanjem važnosti mobilnosti istraživača za razvoj znanosti i istraživanja, a time i oporavak gospodarstva, Ministarstvo znanosti i obrazovanja (MZO) pristupilo je izradi novog Plana za poticanje mobilnosti istraživača za razdoblje od 2024. do 2027. godine.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja usvojilo je Provedbeni program Ministarstva znanosti i obrazovanja za razdoblje 2021. - 2024. godine. Provedbeni program uključuje mjeru jačanja ljudskih kapaciteta kojom se predviđa poticanje „zapošljavanja i jačanje potpore istraživačima u sustavu čime će se omogućiti njihova izobrazba, kao i potaknuti njihova mobilnost i uključivanje u međunarodne mreže i programe s ciljem stvaranja međunarodno prepoznatljivih voditelja istraživačkih grupa u hrvatskome znanstveno-istraživačkom prostoru“. Ovom mjerom pridonijet će se „razvoju ljudskih potencijala u sustavu znanosti i visokog obrazovanja, povećati dolazna i odlazna mobilnost znanstvenika i ojačati međunarodna suradnja, ojačati ljudski kapaciteti, međunarodna vidljivost znanstvenih rezultata, kao i potencijal za suradnju s gospodarstvom te time u konačnici dovesti do povećanja ulaganja u istraživanje i razvoj“. Mjere predviđene u ovom Planu za poticanje mobilnosti istraživača 2024. - 2027. usmjerene su na daljnji razvoj sustava podrške za mobilnost istraživača i poticanje razvoja karijera istraživača.

Plan za poticanje mobilnosti istraživača za razdoblje od 2024. do 2027. godine:

- prepoznaje važnost međunarodne te međusektorske mobilnosti istraživača, kao i uravnoteženu mobilnost
- prepoznaje važnost privlačenja i zadržavanja istraživača
- predlaže mjere s ciljem podržavanja mobilnosti istraživača te
- naglašava važnost mobilnosti istraživača za razvoj sustava znanosti, istraživanja i inovacija, a time i jačanje otpornosti i oporavka gospodarstva.

1.2. Mobilnost istraživača u Europskom istraživačkom prostoru

Usvajanjem Lisabonskog ugovora u 2009. godini, europski istraživački prostor (EIP) postaje instrumentom za postizanje ciljeva Unije u vidu jačanja znanstvene i tehnološke osnove uz slobodnu cirkulaciju istraživača, znanstvenog znanja i tehnologije. Time se EIP ostvaruje zajedničkim naporom država članica i Europske komisije, odnosno Unije za koju je provedba obvezujuća.

U odnosu na mobilnost istraživača, Komunikacijom Europske komisije iz 2012. godine „Osnaženo partnerstvo europskog istraživačkog prostora za izvrsnost i rast“ postavljen je treći prioritet Europskog istraživačkog prostora koji se odnosio na otvoreno tržište rada za istraživače u sklopu kojega se radi na uklanjanju preostalih prepreka za nesmetanu mobilnost istraživača i njihovo usavršavanje, a naglasak se stavlja i na atraktivnost karijera istraživača.

Vežano uz to, u Komunikaciji Europske komisije od 30. rujna 2020. naslovljenoj „Novi europski istraživački prostor za istraživanje i inovacije“ navedeni su novi strateški ciljevi EIP-a:

- i. **Davanje prednosti ulaganjima i reformama:** kako bi se ubrzala zelena i digitalna transformacija te povećali konkurentnost, brzina i opseg oporavka.

- ii. **Poboljšanje pristupa izvrsnosti:** prema većoj izvrsnosti i kvalitetnijim sustavima istraživanja i inovacija u EU u kojima se najbolje prakse brže šire Europom.
- iii. **Prijenos rezultata istraživanja i inovacija u gospodarstvo:** politike u području istraživanja i inovacija trebale bi biti usmjerene na jačanje otpornosti i konkurentnosti naših gospodarstava i društava.
- iv. **Produbljenje EIP-a:** kako bi se ostvario napredak u pogledu slobodnog protoka znanja u unaprijeđenom, učinkovitom i djelotvornom sustavu istraživanja i inovacija, posebno prijelazom s pristupa koordinacije na dublju integraciju nacionalnih politika.

Za Plan za poticanje mobilnosti istraživača posebno je važan cilj koji se odnosi na produbljenje EIP-a u sklopu kojeg je predviđen Europski okvir za karijere u području istraživanja, a kojim Europska komisija predviđa „do kraja 2024. u partnerstvu s državama članicama i istraživačkim organizacijama izraditi paket instrumenata za potporu karijerama istraživača sa sljedećim komponentama: i. okvir kompetencija za istraživače, ii. program mobilnosti za potporu razmjeni između industrije i akademske zajednice, iii. ciljano osposobljavanje u sklopu programa Obzor Europa i iv. portal „sve na jednome mjestu”.¹

Zaključcima Vijeća o produbljivanju Europskog istraživačkog prostora: osiguravanje privlačnih i održivih istraživačkih karijera i radnih uvjeta za istraživače te ostvarivanje cirkulacije mozgova, iz svibnja 2021., naglašena je važnost povećanja privlačnosti istraživačkih karijera diljem Unije te poticanja mobilnosti istraživača. U skladu s tim, istaknuta je i važnost: otvorenog tržišta rada za istraživače; privlačnosti europskog okvira za istraživačke karijere; osiguravanja boljih radnih uvjeta i prilagođenosti obiteljskome životu u istraživačkim karijerama; pristupa izvrsnosti, razvijanja talenata i smanjenja nejednakosti; međusektorska, interdisciplinarna, virtualna i međunarodna mobilnost te važnost sinergije između Europskog prostora visokog obrazovanja i EIP-a.

U srpnju 2021. godine donesena je Preporuka Vijeća o Paktu za istraživanje i inovacije u Europi u kojem se navodi 10 zajedničkih vrijednosti i načela za istraživanje i inovacije u Uniji koje bi države članice trebale primjenjivati i promicati:

Pakt za istraživanje i inovacije			
10 vrijednosti i načela za istraživanje i inovacije u Uniji			4 prioriteta područja
Poštovanje vrijednosti 1) Etika i integritet u istraživanju i inovacijama 2) Sloboda znanstvenog istraživanja 3) Rodna ravnopravnost i jednake mogućnosti za sve	Bolji rad 4) Slobodno kretanje 5) Težnja za izvrsnošću 6) Stvaranje vrijednosti te društveni i gospodarski učinak	Suradnja 7) Koordinacija, usklađenost i predanost 8) Globalna suradnja 9) Uključivost 10) Društvena odgovornost	I. Produbljivanje EIP-a II. Širenje EIP-a III. Jačanje pristupa izvrsnosti IV. Unapređenje ulaganja i reformi u istraživanju i inovacijama

Preporukama Vijeća Europske unije (EU) 15391/23 o europskom okviru za privlačenje i zadržavanje istraživačkih, inovacijskih i poduzetničkih talenata u Europi naglašava se potreba povećanja privlačnosti i stabilnosti istraživačkih karijera kako bi EU postala konkurentno odredište za međunarodne istraživače. Naime, navedenim preporukama prepoznaje se mobilnost kao ključna za konkurentnost R&I sustava, poticanje proizvodnje, protoka i primjene znanja uz promicanje nelinearnih i diversificiranih karijera.

¹ <https://euraxess.ec.europa.eu/belgium/jobs-funding/doctoral-training-principles>

Preporukama se detaljno razrađuju preporuke državama članicama, ali i Komisiji, za područja zapošljavanja i radnih uvjeta istraživača, osposobljavanja za međusektorske i interdisciplinarne karijere i poduzetništvo i inovacije, procjenjivanje i razvoj te napredovanje u karijeri, uravnotežen protok talenata, mjere za potporu istraživačkim karijerama te praćenje istraživačkih karijera. Spomenuto je dodatno potvrđeno usvajanjem nove Povelje za istraživače koja treba zamijeniti Povelju i Kodeks za istraživače utvrđenih u Prilogu Preporuci 2005/251/EZ, a koja je pojednostavnjena kako bi reflektirala nove izazove, ali i olakšala njezinu provedbu, promicala primjenu izvan akademskog sektora te su sve organizacije koje zapošljavaju istraživače ili im pružaju financijska sredstva pozvane da je podrže.

Preporukom se pretpostavilo da organizacije koje su podržale načela postojeće Povelje i Kodeksa za istraživače podupiru i novu Povelju.

Naime, Europsku povelju za istraživače kao i Kodeks o ponašanju pri zapošljavanju istraživača do sada je prihvatilo više od 149 organizacija. Priznanje *Human Resources Excellence in Research* (Izvrsnost u upravljanju ljudskim potencijalima u istraživanju), kojim Europska komisija nagrađuje napore organizacija koje se bave istraživanjem u osiguravanju izvrsnih radnih uvjeta za istraživače, primilo je 723 organizacije.

Aktivnosti Marie Skłodowska-Curie (MSCA) čine istaknuti dio okvirnih programa Unije svojim doprinosom međusektorskoj, interdisciplinarnoj i geografskoj mobilnosti, odnosno pozitivnom cirkulacijom talenata u EU-u. Naime, osim izravnog utjecaja na sve faze karijera istraživača, MSCA aktivnosti imaju i institucionalan učinak i podržavaju interakciju različitih aktera istraživačko-inovacijskog ekosustava. Novija *MSCA studija o obrascima mobilnosti istraživača* koju je, od kolovoza 2021. do lipnja 2022. godine, provela Europska komisija imala je cilj utvrditi odrednice koje pridonose priljevu i odljevu mozgova te pripremiti preporuke za uravnoteženiju cirkulaciju mozgova u kontekstu djelovanja Marie Skłodowska Curie (MSCA). Sama studija potvrdila je dosadašnje zaključke i obrasce na razini Unije kad je riječ o trendovima mobilnosti. Kad je riječ o dugotrajnoj mobilnosti, studija je istaknula negativne obrasce mobilnosti u svim „zemljama širenja“ (u koje spada i RH) osim u Češkoj, Sloveniji i Cipru pri čemu treba spomenuti kako je Slovenija značajno poboljšala uravnoteženost obrazaca mobilnosti. Dodatno, kad je riječ o kratkotrajnoj mobilnosti, od sedamnaest zemalja u kojima priljev istraživača koji dolazi provedbom RISE aktivnosti (djelovanja Marie Skłodowska Curie) nadilazi 50%, čak petnaest država pripada „zemljama širenja“.

Slijedom navedenog, na individualnoj razini, studija je istaknula kako je postojanje prethodne međunarodne mobilnosti dobar indikator za neku buduću mobilnost, a najsnažniji čimbenici prilikom donošenja odluke o bivanju mobilnim/om je rad s vodećim znanstvenicima uz kvalitetnu istraživačku infrastrukturu. Najčešći razlog za povratak istraživača je obiteljske naravi, dok razlozi koji omogućuju visokokvalitetna istraživanja i snažan osobni razvoj najviše utječu na odluku o nepovratku. Na organizacijskoj razini iznimno važnim se pokazuju međunarodni rang i reputacija organizacije te postojeće suradničke mreže. Ipak, za 70 do 90% obrazaca mobilnosti u sklopu MSCA razlozi se pronalaze na razini sustava: privlačnost i prestiž istraživačkog sustava. Kad je riječ o RH, a u sklopu programa Obzor 2020., 64% istraživača financiranih Individualnim stipendijama su hrvatski istraživači koji se vraćaju i nastavljaju istraživačku karijeru u Hrvatskoj.

*EURAXESS - Researchers in Motion*² je inicijativa Europske komisije osnovana 2004. godine, kojoj je glavni cilj povećati mobilnost istraživača i pridonijeti razvoju istraživanja i znanosti u EU-u. Inicijativu podržavaju 43 zemlje članice europskog istraživačkog prostora. Mreža EURAXESS pomaže stranim istraživačima pružanjem pravne i administrativne pomoći u pitanjima vezanima uz mobilnost kao što su viza, smještaj, dozvola za boravak, dozvola za rad, sustav socijalne sigurnosti, oporezivanje, spajanje obitelji, predškolski odgoj, tečajevi jezika itd. Inicijativa EURAXESS pruža pristup informacijama i radnim mjestima iz sektora istraživanja te pruža podršku mobilnim istraživačima, ali i znanstvenim

² <https://euraxess.ec.europa.eu/>

organizacijama u potrazi za vrhunskim istraživačkim kadrom. Ova inicijativa jedna je od ključnih u sklopu angažmana Europske unije za uklanjanje prepreka slobodnom kretanju znanja u Europi i osnaživanju međunarodne mobilnosti istraživača.³ Zbog restrukturiranja mreže EURAXESS na europskoj razini, sve EURAXESS-ove kontaktne točke koje u Hrvatskoj postoje na svim sveučilištima i dva instituta (IRB, MedILS) postale su EURAXESS-ovi centri. Agencija za mobilnost i programe EU-a u toj je strukturi, prema Deklaraciji o pristupanju EURAXESS mreži, EURAXESS-ova nacionalna organizacija, odnosno koordinirajuća institucija nacionalne mreže EURAXESS te djeluje kao jedan od 13 jednako kompetentnih EURAXESS centara za rješavanje pitanja povezanih s mobilnošću istraživača.

2. Mobilnost istraživača u Republici Hrvatskoj – analiza stanja

2.1. Zakonodavni okvir

RH je prepoznala važnost povećanja ulaganja u istraživanje i razvoj uz Nacionalnu razvojnu strategiju do 2030. godine podignuvši ciljanu vrijednost na 3% ulaganja u istraživanje i razvoj i prepoznavanjem važnosti istraživanja za postizanje održivoga gospodarstva i društva. Dodatno, Nacionalni plan otpornosti i oporavka RH uključio je i reforme u vidu novog Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (ZVOZD, Narodne novine, broj 119/22) u kojemu je, između ostaloga, naglašena i važnost poticanja međunarodne mobilnosti i međunarodne međuinstitucionalne suradnje s posebnom podrškom uključivanju u mreže sveučilišta u sklopu inicijative europskih sveučilišta i Zakona o osiguravanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju (Narodne novine, broj 151/22).

Novim zakonom definiran je okvir za uvođenje novog, učinkovitijeg modela financiranja znanstveno-istraživačkog sustava programskim ugovorima. Programski ugovori omogućuju sveučilištima i znanstvenim institutima da definiraju svoje znanstvene i razvojne ciljeve i osiguraju sredstva za njihovo ostvarenje pri čemu se uvode kriteriji financiranja koji izravno ovise o rezultatima i kvaliteti znanstvenog i nastavnog rada: publikacije visokog utjecaja, projekti za prijenos tehnologija, nova ciljana istraživanja u strateškim temama iz Strategije pametne specijalizacije (S3), uspostava platformi za suradnju s gospodarstvom, veći udio ugovornih istraživanja, međunarodna suradnja, jačanje relevantnih studijskih programa, jačanje sustava upravljanja kvalitetom, okrupnjivanje kapaciteta na doktorskim studijima i sl. Specifično, programski ugovori uključuju razvojnu i izvedbenu proračunsku komponentu javnog visokog učilišta, odnosno javnog znanstvenog instituta. Navedene komponente obuhvaćaju sredstva iz državnog proračuna Republike Hrvatske kojima se financira ostvarivanje posebnih ciljeva, a odnose se, među ostalim, i na aktivnost poticanja međunarodne mobilnosti i međunarodne međuinstitucionalne suradnje s posebnom podrškom uključivanju u mreže sveučilišta u sklopu inicijative europskih sveučilišta.

Novim zakonodavnim okvirom predviđeno je i stvaranje boljih uvjeta i poticajnog okruženja za razvoj karijera istraživača u područjima prirodnih znanosti, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM), ali i društvenih i humanističkih znanosti važnih za jačanje inovacija u novim tehnologijama. ZVOZD-om su se smanjile administrativne prepreke za prekograničnu i intersektorsku mobilnost (između poslovnog i akademskog sektora) te omogućilo stvaranje većeg broja privlačnijih radnih mjesta u znanstveno-istraživačkom sektoru.

³ Preporukama Vijeća Europske unije (EU) 15391/23 termin istraživači referira se na „stručnjake uključene u osmišljavanje ili stvaranje novih znanstvenih spoznaja na temelju izvornih koncepata ili pretpostavki. Provode istraživanja te poboljšavaju ili razvijaju koncepte, teorije, modele, infrastrukture, tehnike, instrumente, softvere ili operativne metode. Istraživači mogu biti potpuno ili djelomično uključeni u različite vrste aktivnosti, kao što su temeljno ili primijenjeno istraživanje, eksperimentalni razvoj, rukovanje istraživačkom opremom u bilo kojem sektoru gospodarstva ili društva te širenje i vrednovanje rezultata istraživanja. Također mogu biti djelomično uključeni u, među ostalim, upravljanje projektima, poučavanje, mentorstvo, potporu donošenju politika utemeljenih na dokazima, prakse otvorene znanosti, aktivnosti prijenosa znanja i tehnologije te znanstvenu komunikaciju. Istraživači utvrđuju mogućnosti za nove istraživačke i razvojne aktivnosti te ih planiraju i upravljaju njima primjenom vještina visoke razine i znanja stečenog u sklopu formalnog obrazovanja i osposobljavanja ili iz iskustva“.

Na općoj razini, Zakonom o plaćama u državnoj službi i javnoj službi prepoznata je važnost mobilnosti i poticanja iste i u odnosu na zapošljavanje na određeno vrijeme u sustavu znanosti i visokog obrazovanja Republike Hrvatske na radnim mjestima financiranim iz financijskih instrumenata Europske unije i međunarodnih instrumenata (Narodne novine, broj 155/23). Navedeno komplementira Uredba o nazivima radnih mjesta, uvjetima za raspored i koeficijentima za obračun plaće u javnim službama (Narodne novine, broj 22/24) koja prepoznaje i radno mjesto suradnika na projektu u sustavu znanosti i visokog obrazovanja zaposlenih radi provođenja projekta ili dijela projekta, a čija se plaća u cijelosti financira iz financijskih instrumenata Europske unije i međunarodnih instrumenata ili stručnih i znanstvenih projekata s gospodarstvom.

Postavljanjem instrumenata za razvoj karijera omogućilo se zadržavanje i privlačenje talentiranih istraživača (poglavito mladih istraživača) s naglaskom na STEM i ICT područja. Cilj je razviti i uvesti nov sustav poticaja, temeljen na nagrađivanju izvrsnosti istraživanja, suradnji s industrijom i međunarodnoj suradnji, za razvoj karijera istraživača, a koji uključuje bespovratna sredstva za: i. dodjelu stipendija u područjima STEM-a i IKT-a; ii. program mladih istraživača; iii. program uspostave samostalne karijere; iv. program mobilnosti; v. start-up/spin off poduzeća mladih istraživača; i vi. program stažiranja u gospodarstvu.

Dodatno, u kontekstu reforme primjene učinkovitijeg modela upravljanja za konkurentno istraživanje i uvođenje programa razvoja i inovacija kojima će se omogućiti brži postupak odabira projekata na temelju zasluga, donesen je novi Zakon o Hrvatskoj zakladi za znanost (Narodne novine, broj 57/22) radi jačanja kapaciteta Hrvatske zaklade za znanost i smanjenja broja ustanova trenutno uključenih u upravljanje i provedbu programa financiranja istraživanja i inovacija.

Program mobilnosti koji provodi Hrvatska zaklada za znanost, uz odlaznu mobilnost asistenata, odlaznu mobilnost viših asistenata i dolaznu mobilnost viših asistenata, cilja na unaprjeđenje istraživačko-razvojnih i inovacijskih kapaciteta mladih istraživača: a) pružanjem potpore za kratkoročna usavršavanja asistenata na istraživačko-razvojnim institucijama u inozemstvu i poticanjem njihove internacionalizacije; b) pružanjem potpore mladim istraživačima koji su stekli titulu doktora znanosti da boravkom na istraživačko-razvojnim institucijama u inozemstvu steknu potrebne vještine i međunarodno iskustvo za razvoj uspješne karijere; c) privlačenjem talentiranih stranih mladih istraživača koji su stekli titulu doktora znanosti u Hrvatsku.

Sveučilišta i instituti dobili su s ovom reformom uz različite poticajne programe za mlade istraživače (npr. program *start-upova*, međunarodne mobilnosti, mobilnosti s poslovnim sektorom itd.) mogućnost za primjenu različitih instrumenata za kvalitetno usmjeravanje svojih strategija razvoja ljudskih potencijala.

Hrvatska je iskazala interes za provođenjem aktivnosti europskog istraživačkog prostora koji se odnose na promicanje privlačne i održive karijere u području istraživanja, uravnoteženi protok talenata i međunarodnu, transdisciplinarnu i međusektorsku mobilnost u EIP-u. Očekivani ishodi aktivnosti su:

- razvoj europskog okvira za karijere u području istraživanja i paketa mjera potpore za povećanje privlačnosti karijera u području istraživanja u akademskoj zajednici i izvan nje
- osnivanje promatračke skupine za praćenje karijera u području istraživanja
- revizija Povelje i Kodeksa za istraživače
- uspostava ERA Talent platforme kao internetskog portala jedinstvenog sučelja za usluge, mrežu i portale EURAXESS-a, uključujući HRS4R i RESAVER
- pokretanje inicijative ERA4You za promicanje cirkulacije talenta među sektorima i u EU
- razmjena dobrih praksi u pogledu sustavâ istraživanja i inovacija, kao potpora uravnoteženoj cirkulaciji mozgova

- pilot-projekt sa savezima europskih sveučilišta za Europski okvir za karijere u području istraživanja.

Sudjelovanje stranih istraživača na istraživačkim projektima pojednostavljeno je još 2008. godine Pravilnikom o načinu utvrđivanja uvjeta za odobrenje privremenog boravka strancima u svrhu znanstvenoga istraživanja (Narodne novine, broj 42/08) nakon čega strani istraživači više nisu morali ishoditi dozvolu za boravak i rad da bi provodili istraživanja u Republici Hrvatskoj. Prije pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, 2012. godine donesen je novi Pravilnik o načinu utvrđivanja uvjeta za odobrenje privremenog boravka strancima u svrhu znanstvenog istraživanja (Narodne novine, broj 92/12, 22/13) kojim se procedura ugošćavanja primjenjuje ponajprije na istraživače državljanke trećih zemalja, ali i one strane istraživače koji su državljani EGP zemalja s kojima je Republika Hrvatska imala uvedene privremene uzajamne mjere ograničavanja zapošljavanja. U svrhu usklađivanja s Direktivom EU 2016/801 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o uvjetima ulaska i boravka državljanke trećih zemalja u svrhu istraživanja, studija, osposobljavanja, volonterstva, razmjene učenika ili obrazovnih projekata i obavljanja poslova *au pair* (SL L 132, 21. 5. 2016.) donesen je Pravilnik o postupku i uvjetima ugošćavanja istraživača državljanke trećih zemalja (Narodne novine, broj 114/18), dok je novi Pravilnik o postupku i uvjetima ugošćavanja istraživača državljanke trećih zemalja (Narodne novine, broj 8/23) usvojen vezano uz donošenje novog Zakona o strancima koji je stupio na snagu 1. siječnja 2021. godine.

Spomenutu Deklaraciju o pristupanju Europskoj povelji za istraživače i Kodeksu o ponašanju pri zapošljavanju istraživača potpisala je većina hrvatskih javnih ustanova (8 sveučilišta i 25 javnih instituta) i neke privatne hrvatske ustanove u sustavu visokog obrazovanja, znanstvene i umjetničke djelatnosti. Od institucija koje su potpisale i usvojile Deklaraciju o pristupanju Europskoj povelji za istraživače i Kodeksu o zapošljavanju istraživača, 16 organizacija poduzelo je daljnje korake u primjeni ovih načela te su za svoja nastojanja nagrađeni priznanjem Europske komisije za izvrsnost ljudskih potencijala u istraživanju (*Human Resources Excellence in Research* logo).

Prema Preporuci vijeća o europskom okviru za privlačenje i zadržavanje istraživačkih, inovacijskih i poduzetničkih talenata u Europi, usvojenoj 18. prosinca 2023. godine, donesena je i nova Povelja za istraživače koja će u potpunosti zamijeniti dotadašnju Povelju i Kodeks.

Republika Hrvatska prepoznala je važnost uravnotežene cirkulacije mozgova u cijeloj Uniji uz *Zagreb Call for Action on Brain Circulation 2020* koji je bio rezultat napora RH za vrijeme predsjedanja RH Vijećem Europske unije u 2020. godini. Tim dokumentom je, uz naglašavanje potrebe i važnosti mobilnosti znanstvenika u njihovim karijerama, istaknuta i važnost pravednih ishoda i mjera koje države članice mogu poduzeti, ponajprije ulaganjima u istraživanje i inovacije. Ovim dokumentom prepoznata su područja za interveniranje i predlaganje mjera koja se odnose na dobrobit istraživača, suradničke mreže, omogućavanje uključivosti i sudjelovanja te komplementarnost i odgovornost na nacionalnoj razini.

2.2. Programi Hrvatske zaklade za znanost i okvirni programi Unije za istraživanje i inovacije

Hrvatska zaklada za znanost provodi Program mobilnosti, i to kao odlaznu mobilnost asistenata te odlaznu odnosno dolaznu mobilnost viših asistenata. U sklopu potprograma „Dolazna mobilnost viših asistenata”, u dva poziva u 2023. godini, ciljalo se na podizanje konkurentnosti i poticanje internacionalizacije hrvatskog sustava istraživanja i razvoja uz privlačenje talentiranih mladih istraživača za uključivanje u hrvatski I&R sustav. Time se pridonijelo internacionalizaciji hrvatskoga I&R sustava uz suradnju sa stranim znanstvenicima i istraživačkim grupama.

Za potprogram „Dolazna mobilnost viših asistenata“ Hrvatska zaklada za znanost raspisala je natječaj u dva roka. Na prvom je roku odobreno 10 stipendija od kojih je pet (5) započelo. Riječ je o mladim istraživačima iz europskih zemalja te zemalja izvan EU-a pa su tako ugošćeni istraživači iz Bangladeša,

Maroka, Pakistana i Srbije. Najviše mladih istraživača svoje će poslijedoktorsko usavršavanje provoditi na Sveučilištu u Zagrebu, Institutu Ruđer Bošković te Institutu za fiziku. Na drugom roku zaprimljeno je 16 prijava koje su u postupku vrednovanja. Do sada je isplaćeno ukupno 670.625,00 eura.

U sklopu potprograma „Odlazna mobilnost viših asistenata”, u dva poziva u 2023. godini, ciljalo se olakšati odlaznu mobilnost talentiranih mladih istraživača u svrhu stjecanja i prijenosa novih znanja i metodologija, razvoja novih vještina i međunarodnog iskustva potrebnih za uspješnu znanstvenu karijeru ili karijeru u poslovnom sektoru. Potprogramom su podržani dugoročni boravci mladih istraživača u fazi nakon stjecanja doktorata na vrhunskim istraživačko-razvojnim institucijama u inozemstvu.

Do sada je ugovoreno 30 odlaznih mobilnosti asistenata od kojih je njih sedam (7) već završilo sa svojom provedbom te je isplaćeno 247.605,00 eura. U tijeku je ugovaranje stipendija asistenata prijavljenih na 3. ciklus (22 odobrene stipendije u iznosu od 48.450,00 eura) te su otvorene prijave na 4. ciklus natječaja. Kratkoročne boravke u inozemstvu kojima se unapređuju njihova doktorska istraživanja najviše asistenata provodilo je u organizacijama u Europi (Austrija, Francuska, Njemačka, Slovenija, Španjolska, Švicarska i UK).

Za potprogram „Odlazna mobilnost viših asistenata“ Hrvatska zaklada za znanost raspisala je natječaj u dva roka. Natječajem je predviđeno financiranje boravka mladog istraživača na nekoj inozemnoj ustanovi od 12 do 24 mjeseca. Odobreno je i ugovoreno 29 stipendija, od kojih je 14 u provedbi. Do sada je isplaćeno ukupno 1.560.000,00 eura. Najveći broj mladih istraživača provodi svoje postdoktorske projekte u Austriji, Italiji, Njemačkoj, Sloveniji, Španjolskoj i UK.

Republika Hrvatska u sklopu programa European Molecular Biology Organization (EMBO) *Uspostavne potpore* nastavlja pružati mogućnosti izvrsnim mladim istraživačima koji se vraćaju ili doseljavaju u Hrvatsku te zapošljavaju kao voditelji grupa na sveučilištima i institutima. Riječ je o projektima u trajanju do pet (5) godina kojima se omogućava stvaranje novih istraživačkih grupa. Na taj se način mladi istraživači integriraju u hrvatsku znanstvenu zajednicu, ali istodobno postaju i dio EMBO Young Investigator Network.

U programu Obzor 2020., uz MSCA projekte, sudjelovalo je 197 hrvatskih istraživača, dok su hrvatske organizacije ugostile 66 stranih istraživača.

Najviše hrvatskih istraživača, njih 89, sudjelovalo je u Mrežama za inovativno osposobljavanje (Innovative Training Networks – ITN), doktorskim studijima usmjerenima na doktorande koji su zaposleni na stranim organizacijama gdje provode doktorske studije. Najviše istraživača provodilo je doktorate na organizacijama u Njemačkoj, zatim u Nizozemskoj, Austriji, Ujedinjenom Kraljevstvu te u Francuskoj, Belgiji, Italiji i Španjolskoj. Aktivnosti Razmjene osoblja (Research & Innovation Staff Exchange – RISE), odnosno konzorcijski projekti koji se provode kratkoročnom međunarodnom, međusektorskom i interdisciplinarnom razmjenom osoblja u području istraživanja i inovacija su druge uspješne MSCA aktivnosti s hrvatskim sudionicima. Jedan od ciljeva provedbe ovih aktivnosti je prijenos znanja i vještina te povećavanje istraživačkih i inovacijskih kapaciteta organizacija. Putem RISE-a, 57 hrvatskih istraživača ostvarilo je kratkoročne mobilnosti u sklopu konzorcijskih projekata, dok je ugošćeno 37 stranih istraživača. U sklopu doktorskih ili postdoktorskih programa namijenjenih sufinanciranju novih ili postojećih regionalnih, nacionalnih i međunarodnih programa (Co-funding of regional, national and international programmes - COFUND) kojima se osigurava međunarodno, međusektorsko i interdisciplinarno obrazovanje, kao i mobilnost istraživača, sudjelovalo je osam (8) istraživača, od kojih je najviše u Italiji, Španjolskoj i Francuskoj.

Individualnim stipendijama MSCA kojima je cilj jačanje kreativnog i inovativnog potencijala iskusnog istraživača radom na osobnim istraživačkim projektima uz međunarodnu i međusektorsku mobilnost, 40 hrvatskih istraživača provodilo je svoje postdoktorske projekte u inozemstvu i to najviše u

Ujedinjenom Kraljevstvu, Irskoj, Francuskoj, Belgiji, Španjolskoj te u Sjedinjenim Američkim Državama. Individualne i Widening stipendije⁴ u kojima je organizacija domaćin smještena u „zemljama širenja“, a koje nisu financirane iz MSCA proračuna, putem Widening panela pokazale su se kao izvrsna prilika za reintegraciju hrvatskih istraživača iz inozemstva. Od ukupno 12 navedenih stipendija (9 Individualnih te 3 Widening stipendije) programa Obzor 2020., koje su provodile hrvatske organizacije, 58% istraživača upravo su bili hrvatski istraživači koji su nastavili svoju karijeru u Hrvatskoj.

Sudjelovanjem u MSCA projektima, hrvatske organizacije ugostile su najviše istraživača iz Italije, Bjelorusije, Venezuele, Republike Srbije, Slovačke, Brazila, Bosne i Hercegovine, Rumunjske, Kolumbije, Indije, Irana, Poljske, Kazahstana, Njemačke te Sjedinjenih Američkih Država. Putem Individualnih stipendija ugošćeni su istraživači iz Belgije, Italije, Francuske, Slovenije te Republike Srbije.

Trenutno još nisu dostupne ukupne statistike o broju i nacionalnosti istraživača koji sudjeluju u MSCA projektima te statistike o broju i destinacijama hrvatskih istraživača koji sudjeluju u MSCA projektima programa Obzor Europa. Prema dostupnim podacima hrvatskih organizacija koje ugošćavaju strane istraživače Postdoktorskim stipendijama, nastavlja se trend povratka hrvatskih istraživača. Tako od pet Postdoktorskih stipendija, tri projekta se odnose na hrvatske istraživače dok se jedan projekt odnosi na istraživača iz Francuske te jedan na istraživača iz SAD-a, koji provode svoje projekte u Hrvatskoj.⁵

Jedan od ključnih segmenata MSCA projekata je i međusektorska mobilnost istraživača, pri čemu se posebno potiče sudjelovanje neakadenskog sektora (malo i srednje poduzetništvo, industrija te nevladine organizacije). Važnost sudjelovanja neakadenskog sektora potvrđuje činjenica kako su u programu Obzor 2020. s ukupno 14 sudjelovanja pripadnici poslovnog i industrijskog sektora privukli nešto manje od 2 milijuna eura, odnosno 17% ukupno privučenih MSCA sredstava. Sudjelovanjem u četiri ITN projekta pripadnici neakadenskog sektora povukli su 1,36 milijuna eura, dok je sedam neakademske partnere svojim sudjelovanjem u RISE projektima privuklo je 384 tisuće eura.

U prošlom programskom razdoblju hrvatski neakademske partneri imali su 26% ukupnog sudjelovanja u MSCA projektima, dok je malo i srednje poduzetništvo imalo 15,5% sudjelovanja. Uspoređujući s europskim prosjekom sudjelovanja neakadenskog sektora u MSCA projektima, Hrvatska je prema postotku sudjelovanja malog i srednjeg poduzetništva bila iznad prosjeka EU-a, koji je iznosio 10,3%.

U prve dvije godine sudjelovanja u MSCA projektima programa Obzor Europa nastavlja se trend sudjelovanja neakadenskog sektora i to ponajprije u konzorcijskim projektima (Doktorske mreže i Razmjena osoblja). Od trenutno ukupno pet zabilježenih sudjelovanja predstavnika privatnih i profitnih organizacija, tri sudjelovanja se odnosi se na doktorske mreže (u ulozi pridruženog partnera) dok je jedno sudjelovanje zabilježeno u projektu Razmjene osoblja (uz doprinos od 124.200 eura) te jedno sudjelovanje u Noći istraživača (uz doprinos od 8.125 eura).

⁴ Widening stipendije su projektne prijave Individualnih stipendija u kojima je organizacija domaćin smještena u Widening zemljama. Widening zemlje, odnosno „zemlje širenja“ programa Obzor Europa, su: Bugarska, Hrvatska, Cipar, Češka, Estonija, Mađarska, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Poljska, Portugal (uključujući Azore i Madeiru), Rumunjska, Slovačka i Slovenija te Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Farski otoci, FYR Makedonija, Moldavija, Srbija, Turska i Ukrajina. Navedene projektne prijave individualnih stipendije koje su prošle prag financiranja, a koje nisu financirane iz MSCA proračuna, prebacuju se u Widening panel kojim se nudi dodatna mogućnost financiranja. Evaluacija i provedba Widening stipendija je prema pravilima MSCA Individualnih stipendija.

⁵ Podaci se odnose na natječaje za MSCA Postdoktorsku stipendiju u 2021., 2022. i 2023. godini.

3. Cilj i mjere

Cilj Plana za poticanje mobilnosti istraživača 2024. - 2027. je povećati međunarodnu, međusektorsku i uravnoteženu mobilnost istraživača.

S ciljem sustavnog poticanja aktivne mobilnosti istraživača, ovim Planom predviđena je provedba sljedećih mjera:

1. Daljnji razvoj sustava podrške za mobilnost istraživača
2. Daljnje poticanje razvoja karijera istraživača.

4. Daljnji razvoj sustava podrške za mobilnost istraživača

4.1. Daljnji razvoj krovne organizacije mreže EURAXESS

Tijekom razdoblja od 2024. do 2027. godine EURAXESS-ova nacionalna organizacija⁶ koja djeluje pri AMPEU-u (*EURAXESS National Organization*, dalje u tekstu: ENO) bit će aktivna u implementaciji ovog Plana, a uz to provodit će i sljedeće aktivnosti:

- Koordinirat će nacionalnu mrežu EURAXESS-ovih centara, što uključuje razvoj i praćenje rada nacionalne mreže EURAXESS-ovih centara, prihvaćanje i odobravanje novih članova, poticanje članova mreže na izgradnju svojih kapaciteta kako bi se mogla osigurati kontinuirana kvaliteta pružanja EURAXESS-ovih usluga, te ustezanje članstva ako se pokaže potreba za tim.
- Redovito će ažurirati, administrirati i prilagođavati mrežne stranice inicijative EURAXESS u Republici Hrvatskoj, sukladno izmjenama propisa vezanih uz sve aspekte mobilnosti istraživača.
- Održavat će redovite godišnje sastanke EURAXESS mreže radi pravodobnog prijenosa informacija i materijala Europske komisije.
- U svrhu promocije inicijative EURAXESS prema potrebi izrađivat će promotivne i informativne materijale.
- ENO će i dalje djelovati kao poveznica s EURAXESS Worldwide inicijativom.
- Radi poboljšanja vlastitih znanja i kompetencija u svrhu poboljšanja kvalitete usluga koje ENO pruža, djelatnici ENO-a sudjelovat će na sastancima, konferencijama i treninzima koje organizira Europska komisija i u sklopu europskih projekata namijenjenih financiranju mreže EURAXESS. Unaprijedene kompetencije omogućit će djelatnicima ENO-a da budu aktivni sudionici u prijenosu i provedbi inicijativa Europske komisije namijenjenih mobilnosti istraživača. U svrhu bolje provedbe inicijative EURAXESS, ENO će surađivati s hrvatskim predstavnikom u ERAC-u i ERA Forumu.
- Uključivat će se u projekte namijenjene financiranju ENO-a.
- Poticat će provedbu načela nove Europske povelje za istraživače putem Strategije ljudskih resursa za istraživače (HRS4R). S ciljem povećavanja informiranosti o načelima nove Povelje za istraživače te postupku njihove provedbe uz novi HRS4R proces i platformu ERA Talent, EURAXESS-ovi centri organizirat će informativne aktivnosti namijenjene znanstvenim organizacijama koje su pristupile ovim dokumentima. Svrha ovih aktivnosti bit će razmjena iskustava u različitim fazama provedbe Povelje i Kodeksa (izrada internih analiza, strategije odnosno akcijskih planova) te pružanje aktualnih informacija o postupku njihove provedbe.

Rok provedbe: kontinuirano

Način provedbe: provođenje aktivnosti u skladu s Deklaracijom o pristupanju EURAXESS-ovoj mreži

Nositelj provedbe: Agencija za mobilnost i programe EU-a

⁶ Deklaracijom o pristupanju EURAXESS-ovoj mreži iz 2022. godine ENO (*EURAXESS National Organization*, hrv. EURAXESS-ova nacionalna organizacija) definira se kao organizacija koja djeluje kao nacionalni koordinator EURAXESS mreže u pojedinoj zemlji. ENO djeluje kao koordinator EURAXESS mreže na nacionalnoj razini te djeluje kao poveznica s Europskom komisijom, nacionalnim vladama i drugim organizacijama. Koordinira i podupire cijelu mrežu ESC-ova (*EURAXESS Centre*, hrv. EURAXESS-ov centar) na nacionalnoj razini i predstavlja svoju zemlju na sastancima ENO-ova te na dvogodišnjoj EURAXESS-ovoj konferenciji.

4.2. Daljnji razvoj EURAXESS-ovih centara

Tijekom razdoblja od 2024. do 2027. godine EURAXESS-ovi centri koji djeluju pri Agenciji za mobilnost i programe EU-a, na većini javnih sveučilišta u Republici Hrvatskoj te dva instituta (dalje u tekstu: centri), bit će aktivni u provedbi ovog Plana, a osim toga provodit će i sljedeće aktivnosti:

- Djelatnici centara nastavit će pružati individualnu savjetodavnu i praktičnu pomoć mobilnim istraživačima i njihovim obiteljima pri preseljenju u Hrvatsku ili u neku drugu zemlju, i to vezano uz pitanje viza, radnih dozvola, smještaja, pravnih pitanja, socijalnog osiguranja, zdravstvene zaštite, poreza itd. O pruženoj pomoći i broju zaprimljenih upita informirat će Glavnu upravu za istraživanje i inovacije Europske komisije. U svrhu pružanja što potpunije savjetodavne pomoći nastavit će se uska suradnja centra s tijelima državne uprave nadležnim za pojedino područje.
- Pružat će povratne informacije ENO-u o preprekama i promjenama te neujednačenostima u praksi vezanoj uz procedure ugošćavanja istraživača, koje uključuje sve dionike sustava (MUP, MVEP, PU, veleposlanstva i slično).
- Aktivno će sudjelovati u nacionalnim sastancima koje organizira ENO, a sve u svrhu međusobne razmjene informacija zbog što učinkovitijeg djelovanja i rada mreže.
- Uključit će djelatnike centara u razne edukacije, treninge, webinare i slično, koje organizira Europska komisija i druge institucije, što će također omogućiti jačanje internih kapaciteta članova mreže.
- Sudjelovat će u promotivnim aktivnostima inicijative EURAXESS pri sudjelovanju na različitim događajima koje organiziraju nacionalna tijela, institucije u javnom i privatnom sektoru te ostale znanstvene institucije, a sve u svrhu što bolje diseminacije i promocije te prijenosa informacija znanstvenoj i široj zajednici o provođenju inicijative EURAXESS na nacionalnoj i europskoj razini.

Rok provedbe: kontinuirano

Način provedbe: provođenje aktivnosti u skladu s Deklaracijom o pristupanju EURAXESS mreži

Nositelj provedbe: svi EURAXESS-ovi nacionalni centri

4.3. Poticanje osnaživanja kapaciteta ustanova u sustavu visokog obrazovanja, znanstvene i umjetničke djelatnosti

Ova mjera komplementarna je mjeri koja se odnosi na provedbu nacionalnih i europskih programa mobilnosti za istraživače kojima će se usmjeravati na stjecanje međunarodnog iskustva, iskustva u suradnji s gospodarstvom te razvoja njihovih karijera i umrežavanja u odnosu na ciljeve nacionalnog programa mobilnosti koje provodi Hrvatska zaklada za znanost, a koji su usmjereni pružanju potpore doktorskoj mobilnosti i odlaznoj mobilnosti u sklopu kojih su predviđene aktivnosti posjeta vrhunskim institucijama u inozemstvu kako bi se uspostavila suradnja. Potrebna je provedba mjera kojima će se nastaviti poticati istraživače u daljnjem uključivanju u kompetitivne istraživačke mreže na europskoj i globalnoj razini kojima se ostvaruje znanstvena suradnja te omogućuje razvoj profesionalnih karijera istraživača.

Navedeni model potreban je i za znanstveno i znanstveno-nastavno osoblje kako bi se povećala motivacija za sudjelovanjem na međunarodnim projektima, a time osiguralo i veće povlačenje sredstava

iz programa EU-a i drugih međunarodnih programa. Time bi se također dodatno potaknula internacionalizacija hrvatskoga znanstvenog prostora i njegovo uključivanje u europski istraživački prostor jer bi se s mogućnosti vrednovanja rada na projektima povećao interes za sudjelovanjem u međunarodnim projektima.

Nužno je nastaviti poticati pripremu i provedbu aktivnosti i inicijativa kako bi se osnažili prepoznati nedostaci u vidu ljudskih resursa te potrebnih znanja, vještina i iskustva kao najčešće percipiranih prepreka prilikom pripreme i provedbe projekata od strane osoblja na visokim učilištima i znanstvenim organizacijama. Potrebno je poticati razradu modela za osoblje na visokim učilištima i znanstvenim organizacijama kako bi se povećala kvaliteta i kvantiteta pripreme i provedbe projekata u ovim organizacijama, a time osiguralo i veće povlačenje sredstava iz programa EU-a i drugih međunarodnih programa.

Potrebno je podržati osnaživanje mentora na hrvatskim organizacijama u području istraživanja i inovacija sustavnim ulaganjem u razvoj mentorskog kapaciteta i kompetencija hrvatskih znanstvenika radi privlačenja izvrsnih istraživača u dolaznoj mobilnosti. Primjerice, treba poticati hrvatske znanstvenike na sudjelovanje u specijaliziranim radionicama i treninzima kako bi razvili svoje mentorske kompetencije te poticanje usvajanja MSCA-ovih Smjernica za mentoriranje.

Predviđa se i podrška redovitoj razmjeni zaposlenika projektnih ureda zaduženih za provedbu međunarodnih projekata i s njima povezanih stručnih službi za financijsko-računovodstvene, pravne i kadrovske poslove na sveučilištima, uključivo sastavnicama, te znanstvenim institutima. Ova bi podrška obuhvaćala osobe iz institucija koje pripremaju i/ili provode projekte okvirnih programa za istraživanje i inovacije ili smatraju da imaju kapaciteta za sudjelovanjem u takvom programu. Ovime bi se omogućila diseminacija dobrih praksi diljem Hrvatske i olakšao proces preuzimanja najboljih europskih praksi i načela te njihovo prilagođavanje hrvatskim posebnostima.

Uredbom o programskom financiranju javnih visokih učilišta i javnih znanstvenih instituta u Republici Hrvatskoj regulira se praćenje i vrednovanje provedbe programskih ugovora koje provodi Ministarstvo, u suradnji s Agencijom za znanost i visoko obrazovanje. Uredba predviđa dostavljanje izvješća javnog visokog učilišta, odnosno javnog znanstvenog instituta o ostvarenju ciljeva, razvojnih i izvedbenih aktivnosti i mjerljivih pokazatelja iz programskog ugovora, odnosno spomenute razvojne i izvedbene proračunske komponente.

Zaključno, Ministarstvo znanosti i obrazovanja i Agencija za mobilnost i programe Europske unije promovirat će postavljanje informacija na engleskom jeziku na mrežnim stranicama hrvatskih ustanova u sustavu visokog obrazovanja, znanstvene i umjetničke djelatnosti. Time će se povećati transparentnost, ali i otvoriti mogućnost boljeg pozicioniranja na međunarodnoj znanstvenoj sceni. Ustanova je sukladno odredbama ZVOZD-a dužna učiniti javno dostupnima propise kojima se uređuju uvjeti za zapošljavanje na hrvatskom i engleskom jeziku, a s ciljem povećanja transparentnosti izbora na radna mjesta. Slijedom navedenog, dodatni kriteriji za izbor na radno mjesto objavljuju se na mrežnim stranicama visokog učilišta, odnosno znanstvenog instituta na hrvatskom i engleskom jeziku kako bi se strani istraživači jednako kao domaći istraživači mogli informirati o svim propisanim uvjetima.

Poticanje diseminacije Pravidnika o načinu utvrđivanja uvjeta za odobrenje privremenog boravka strancima u svrhu znanstvenog istraživanja na mrežnim stranicama svih relevantnih institucija i organizacija poželjno je kao i informiranje relevantnih institucija (npr. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje) o njegovim odredbama (ugovor o gostovanju s učincima ugovora o radu i sl.). Zaključno, potrebno je dalje poticati ustanove u sustavu visokog obrazovanja, znanstvene i umjetničke djelatnosti na objavu iskaza interesa za ugošćavanje dolaznih istraživača na mrežnoj stranici EURAXESS-a (*Hosting offers*).

Rok provedbe: kontinuirano

Način provedbe: provedba informativnih i diseminacijskih aktivnosti

Nositelj provedbe: Agencija za mobilnost i programe EU-a i Ministarstvo znanosti i obrazovanja

5. Poticanje razvoja karijera istraživača

5.1. Osiguravanje stabilnosti i kontinuiteta nacionalnih poziva za kompetitivno financiranje mladih istraživača

Hrvatska zaklada za znanost će, kao krovna organizacija za financiranje istraživanja, nastaviti razvijati prioritetna znanstvena područja radi jačanja integracije hrvatskoga znanstvenog sustava u europski istraživački prostor, povezivanja znanstvenih istraživanja s inovacijskim i proizvodnim procesima te jačanja kapaciteta za korištenje europskih fondova za znanost i inovacije. Navedeno će se provesti programima za potporu suradnje znanstvenih organizacija i gospodarstva, odnosno financiranjem istraživanja s mogućom tehnologijskom primjenom za potrebe društvenog i gospodarskog razvoja i programa u skladu sa Strategijom pametne specijalizacije. Programima Hrvatske zaklade za znanost nastavlja se s konzistentnim i predvidivim financiranjem mladih istraživača uz pozive na nacionalnoj razini kako bi im se omogućili i uvjeti za njihov profesionalni razvoj u području projektnog ciklusa, znanstvene izvrsnosti i stjecanja međusektorskog i/ili međunarodnog iskustva.

Programom mobilnosti teži se povećanju međunarodnog iskustva mladih istraživača i unaprjeđenju suradnje u znanstvenoj zajednici (sa stranim partnerima). Ovime će se osposobljavati mlade istraživače za pripremu budućih projektnih prijedloga koji se podnose za međunarodne izvore financiranja, što uključuje program Obzor Europa, ESIF i druge privatne ili javne međunarodne izvore financiranja. Programima usmjerenima doktorskoj mobilnosti, odlaznoj mobilnosti i dolaznoj mobilnosti omogućit će se mladim istraživačima kratkotrajni i dugotrajni boravci na vrhunskim institucijama iz javnog i poslovnog sektora u inozemstvu koje se bave istraživanjem i razvojem s ciljem stjecanja novih vještina i znanja za unaprjeđenje istraživanja, razvoja i inovacija u Hrvatskoj.

Potprogram „Odlazna mobilnost asistentata“ ima cilj pružiti priliku asistentima da posjete vrhunske istraživačko-razvojne institucije u inozemstvu kako bi uspostavili suradnju i stekli nove vještine potrebne za nastavak rada na svojim doktorskim disertacijama. Natječaj se provodi u postupku trajno otvorenog poziva s ciklusima u trajanju od najviše tri mjeseca od travnja 2023. do prosinca 2025. godine.

Rok provedbe: kontinuirano

Način provedbe: objava nacionalnih poziva vezanih uz razvoj karijera istraživača

Nositelj provedbe: Hrvatska zaklada za znanost, Ministarstvo znanosti i obrazovanja

5.2. Daljnje poticanje sudjelovanja hrvatskih korisnika u aktivnostima programa Obzor Europa

Nastavlja se s poticanjem sudjelovanja hrvatskih istraživača i organizacija u pozivima u sklopu djelovanja Marie Skłodowska Curie uz redovitu praksu provedbe informativnih aktivnosti i aktivnosti kojima se osnažuje vidljivost ovog područja programa Obzor Europa, kao i daljnje poticanje povećanja sudjelovanja hrvatskih istraživača i organizacija u pozivima u sklopu Europskog istraživačkog vijeća i temeljnih aktivnosti ERA Chairs, Teaming i Twinning u „zemljama širenja“.

Hrvatska zaklada za znanost programom *Potpore istraživačima za prijavu na programe Europskog istraživačkog vijeća* potiče razvoj suradnje između hrvatskih istraživača i sadašnjih voditelja projekata Europskog istraživačkog vijeća (ERC) radi stjecanja iskustva te razvoja i pripreme vlastite prijave projektnog prijedloga za natječaj ERC programa. Programom se financiraju posjeti voditeljima ERC projekata u trajanju od 1 do 6 mjeseci.

U odnosu na inicijative i aktivnosti usmjerene prema „zemljama širenja“ u sklopu programa Obzor Europa osigurat će se djelomično ili potpuno financiranje projektnih prijedloga koji su na pozivima okvirnih programa za istraživanje i inovacije prepoznati i ocijenjeni kao izvrsni putem istorazinske evaluacije, uključujući projekte s nužnim udjelom nacionalnog sufinanciranja. Ovime se aktivno pridonosi smanjenju i uklanjanju jaza između tih zemalja i ostalih država članica u području istraživanja i inovacija, uključujući osiguravanje potrebnih sredstava za provedbu takvih aktivnosti.

Uz mjere predviđene *Odlukom o mjerama za jačanje nacionalnog sudjelovanja u programima Europske unije u području istraživanja, inovacija i svemira*, koje je donio MZO, cilja se dodjelom bespovratnih sredstava manjeg iznosa podići apsorpciju kapaciteta hrvatskih znanstvenika u programima Unije. Navedeno uključuje financiranje aktivnosti odlazaka na međunarodne sastanke, konferencije i radionice te edukacijske i savjetodavne usluge za upravljanje i praćenje provedbe projekata, te inicijative vezane uz svemir i svemirske tehnologije. Mjere uključuju i mogućnost korištenja financijske podrške prijavama koje su prošle evaluacijski prag na pozivima, ali nisu ostvarile financiranje iz odgovarajućeg programa Unije. Dodatno, nastoji se postići i osnaživanje ljudskih i operativnih kapaciteta projektnih ureda i ekvivalentnih ustrojstvenih jedinica na hrvatskim znanstvenim organizacijama. U svrhu osnaživanja projektnih ureda, administrativno osoblje koje provodi aktivnosti usmjerene prema jačanju kapaciteta podrške u pripremi i provedbi projekata EU-a jedino je izuzeto od uvjeta prijave na relevantni natječaj u roku od 12 mjeseci od datuma predaje zahtjeva za financijskom podrškom.

Donošenjem Smjernica za rad dionika nacionalnog sustava podrške kao i Protokola za rad navedenih dionika nacionalni sustav podrške sudjelovanju u programu Obzor Europa kontinuirano se prilagođava potrebama korisnika i ostalih dionika sustava s ciljem osiguravanja učinkovitosti i što veće kvalitete prilikom pružanja podrške provedbi Okvirnog programa za istraživanje i inovacije – Obzor Europa u Republici Hrvatskoj. Dodatno, navedenim dokumentima razjašnjeni su i popisani ključni koraci i zadaće koje svaki od dionika sustava podrške ima te načela njihova rada koja se temelje na općim načelima dobrog upravljanja. Smjernicama je propisana i izrada Godišnjeg plana rada dionika sustava podrške za provedbu programa Obzor Europa koji uključuje popis i indikativne rokove za provedbu glavnih aktivnosti te osobe odgovorne za njihovu provedbu. Uz navedeno, propisana je procjena i analizu provodi MZO te na temelju rezultata predlaže mjere za unapređenje sustava s obzirom na to da je korisnicima i ostalim dionicima omogućeno vrednovanje sustava podrške na godišnjoj razini.

Rok provedbe: kontinuirano

Način provedbe: unaprjeđenje dokumenata vezanih uz daljnje poticanje sudjelovanja hrvatskih korisnika u aktivnostima programa Obzor Europa

Nositelj provedbe: Agencija za mobilnost i programe EU-a, Hrvatska zaklada za znanost, Ministarstvo znanosti i obrazovanja

5.3. Provedba ERA aktivnosti usmjerenih na mobilnost istraživača

Hrvatska je iskazala interes za provođenjem sedam aktivnosti Europskog istraživačkog prostora koje se provode na dobrovoljnoj osnovi i to za sljedeće aktivnosti: (1) omogućiti otvorenu razmjenu znanja i ponovnu uporabu rezultata istraživanja, među ostalim s pomoću razvoja europskog oblaka za otvorenu znanost (EOSC); (2) napredovati ka reformi sustava ocjenjivanja za istraživanja, istraživače i institucije kako bi se poboljšala njihova kvaliteta, uspješnost i učinak; (3) promicati rodnu ravnopravnost i poticati uključivost; (4) nadograditi smjernice EU-a za bolje vrednovanje znanja; (5) poboljšati pristup izvrsnosti u EU; (6) jačati strateški kapacitet europskih javnih organizacija koje provode istraživanja. Dodatno, a u odnosu na specifične aktivnosti posebno relevantne za ovaj plan, Hrvatska je iskazala interes i za (7) promicanje privlačnih i održivih karijera u području istraživanja, uravnoteženi protok talenata i međunarodnu, transdisciplinarnu i međusektorsku mobilnost u EIP-u.

Rok provedbe: do kraja 2027. godine

Način provedbe: donošenje strateških dokumenata

Nositelj provedbe: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Agencija za mobilnost i programe EU-a

5.4. Poticanje sudjelovanja u nacionalnim i europskim programima mobilnosti za istraživače

Sukladno Nacionalnom planu oporavka i otpornosti Ministarstvo znanost i obrazovanja provodi niz komplementarnih programa i mjera u sklopu kojih raspisuje pozive za dostavu projektnih prijedloga, a kojima se uklanjaju prepreke međusektorskoj mobilnosti.

Raspisivanjem Poziva na dostavu projektnih prijedloga *Razvojne istraživačke potpore* težilo se projektima koji vode povećanju međunarodne atraktivnosti, prepoznatljivosti i vidljivosti hrvatskog istraživačkog sustava provođenjem programa koji podržava sustav razvoja karijere i napredovanja u hrvatskim istraživačkim organizacijama. Ovom dodjelom potpora ciljalo se na razvoj vrhunskih mladih istraživača na način da im se omogući da samostalno vode istraživačke projekte. Dodjelom potpore mladim istraživačima pridonosi se uspostavi samostalnih istraživačkih grupa koje će biti međunarodno prepoznate ili biti usmjerene na razvoj inovacija koje će biti prenesene u hrvatsko gospodarstvo. Potpora potiče mlade istraživače na usavršavanje u istraživačkim, upravljačkim i ostalim vještinama te na stvaranje mreža i kontakata, posebice u suradnji s istraživačima iz inozemstva ili poslovnog sektora.

U sklopu dva poziva za *Dokazivanje inovativnog koncepta* pristupilo se financiranju projekata kojima se težilo povećanju spremnosti za razvoj novih proizvoda i procesa zbog poboljšanih istraživačko-razvojnih i inovacijskih kapaciteta poduzeća i znanstvenih organizacija. Posebni ciljevi ovih poziva odnosili su se na poboljšanje tržišne spremnosti rezultata istraživanja i razvoja i unaprjeđenje kapaciteta poduzeća za istraživanje, razvoj i inovacije uz dodjelu bespovratnih sredstava mikro, malim i srednjim poduzećima te istraživačkim organizacijama za sufinanciranje pretkomercijalnih aktivnosti u početnoj

fazi razvoja novih proizvoda, usluga i tehnoloških procesa kako bi se utvrdio potencijal za komercijalizaciju, usmjerio daljnji razvoj i smanjio rizik investicije.

Poziv *Staziranje u gospodarstvu* namijenjen je za usavršavanje osoba koje žele, uza zaposlenje u poduzeću, pohađati doktorske studije i steći doktorat. Pozivom se podržava usavršavanje doktorskih studenata u područjima tehničkih, prirodnih, biotehničkih i biomedicinskih znanosti. Ovim financiranjem omogućuje se uspostava suradnje između istraživačkih organizacija, poduzeća i mladih istraživača na projektima od zajedničkog interesa.

Program *Start-up/spin-off poduzeća mladih istraživača* potiče mlade istraživače zaposlene na istraživačkim organizacijama da pokrenu vlastito poduzeće i razviju poslovanje temeljeno na istraživačko-razvojnim aktivnostima i komercijalizaciji njihovih rezultata. Poticanje poduzetničke aktivnosti mladih istraživača uz poticaje za pokretanje vlastitog start-up/spin-off poduzeća cilja na povećanje kapaciteta mladih istraživača za rad u poslovnom sektoru; poboljšanje tržišne spremnosti rezultata istraživanja i razvoja i unaprjeđenje kapaciteta poduzeća za istraživanje, razvoj i inovacije.

Program *Podrška transferu tehnologije* podržava provedbu istraživačko-razvojnih aktivnosti u svrhu razvoja ili daljnjeg unaprjeđenja razvijenih rješenja i tehničke validacije, prije faze komercijalizacije. To uključuje primjerice izradu prototipa, pilotiranje, demonstracijske i slične aktivnosti. Korisnici će biti podržani za poslovnu validaciju, odnosno napore prema komercijalizaciji navedenih rješenja, što uključuje primjerice izradu analize tržišta, studije ili plana za komercijalizaciju, provjeru i zaštitu intelektualnog vlasništva i dr.

Program *Podrška uredima za transfer tehnologije* podržava aktivnosti jedinica koje obavljaju aktivnosti ureda za transfer tehnologije u provođenju projekata transfera tehnologije. Program podržava provedbu aktivnosti u svrhu poslovne validacije razvijenih rješenja, a prije faze komercijalizacije. To uključuje provedbu specifičnih usluga kao što su usluge analize tržišta, izrade koncepta ili strategije za razvoj i/ili komercijalizaciju proizvoda, provjere i zaštite intelektualnog vlasništva, razvoja strategije upravljanja intelektualnim vlasništvom, razvoja poslovnog modela, certificiranja i analize regulatornih uvjeta.

Rok provedbe: kontinuirano

Način provedbe: provedba programa HRZZ-a

Nositelj provedbe: Hrvatska zaklada za znanost, Ministarstvo znanosti i obrazovanja

6. Način praćenja provedbe

Ministarstvo znanosti i obrazovanja pratit će provedbu aktivnosti predviđenih ovim planom te predlagati daljnje mjere u odnosu na poticanje mobilnosti.

7. Prijelazne i završne odredbe

Plan za poticanje mobilnosti istraživača bit će objavljen na mrežnoj stranici Ministarstva znanosti i obrazovanja.

KLASA: 023-01/24-02/00056

URBROJ: 533-03-24-0001

Zagreb, 27. ožujka 2024.

MINISTAR
prof. dr. sc. Radovan Fuchs

